

Napsali: RNDr. Pavel Augusta, PhDr. František Honzák,
PhDr. Dana Picková, CSc., PhDr. Naďa Kubů, CSc.
Lektorovali: univ. prof. PhDr. Josef Petráň, DrSc.,
doc. dr. Zdeněk Beneš, CSc., dr. Božena Vaňková, Aleš Jinoch

Schválilo MŠMT ČR čj.: 21896/95-22 dne 14. 11. 1995 k zařazení do seznamu učebnic
pro základní školy a nižší ročníky víceletých gymnázií

O B S A H

Úvod	3
1. Pán a vazal	4
2. Venkovská krajina mění tvář	6
3. Město	8
4. Nové úsilí o nápravu klášterního života	10
5. Zemědělství	12
6. Obchod	14
7. Rytířská kultura	16
8. Gotická kultura	18
9. Středověká vzdělanost	20
10. Císařství a papežství I. – boj o investituru	22
11. Císařství a papežství II. – boj o Itálii	24
12. Ve znamení kříže – tažení do Svaté země	26
13. Úpadek papežství a Lucemburská dynastie	28
14. Říše Mongolů a svět mimo Evropu	30
15. Polsko–litevský stát, Řád německých rytířů a Rusko	32
16. Reconquista – znovudobytí Pyrenejského poloostrova	34
17. Francie proti Anglii – počátek konfliktu	36
18. Anglie proti Francii – stoletá válka	38
19. Uhry a Balkánský poloostrov do pádu Cařihradu	40
20. Čechy královské	42
21. Tři královské koruny	44
22. Nástup Lucemburků	46
23. Otec vlasti	48
24. Gotika v českých zemích	50
25. V předvečer husitských válek	52
26. Ve znamení kalicha	54
27. Vrchol moci a pád polních vojsk	56
28. Čechy v době pohusitské	58
29. Čechy za vlády Jagellonců	60

Městská knihovna
knih. 27 odd. 3

D 11804/2

( ) ex.: 18

Ú V O D

V 1. díle učebnice Středověku a raného novověku jsme představili Evropu v 5.–11. století – tato doba je označována jako **raný středověk**. Viděli jsme, jak se na troskách římské říše a z barbarských kmenů a národů rodila feudální společnost. Tento přerod byl dokončen po roce 1000. Nastalo období, které historici nazývají **vrcholný středověk** (11.–13. století).

Sami středověcí lidé svou společnost chápali – podle úlohy, kterou v ní jednotlivci hráli – jako **společnost trojho lidu**. První skupinu tvořili *ti, kdo se modlí* – tedy kněží, druhou *ti, kdo bojují* – válečníci (šlechta) a konečně třetí, *ti, kdo pracují* – venkovský lid. Ten žil až na výjimky (svobodní sedláci) v poddanském postavení. Kněží a šlechta patřili mezi feudály.

Všechny tři skupiny obyvatelstva měly ve společnosti své nezastupitelné místo. Rolníci všechny živili prací svých rukou. Šlechta na oplátku chránila jejich obydlí a životy. Významnou roli hrálo duchovenstvo, které bylo oprávněno k odpuštění hříchů, a tak přinášelo naději na věčný život po smrti. Dnes víme, že šlechta a církev řídily a organizovaly život a chod celé společnosti, fungování všech jejích článků. Duchovenstvo bylo navíc nositelem vzdělanosti a kultury. Základním kamenem středověké společnosti byla **rodina**. Šlechtické rody se pyšily svým urozeným původem a význačnými předky. Velký význam měla rodová čest, ale také dědičný majetek rodu. Venkovská rolnická rodina představovala vlastně takřka soběstačnou „výrobní“ jednotku. Hospodář rozhodoval o tom, co a kdy se zaseje i sklídí, který kus dobytka se porazí a vůbec o všem, co bylo v hospodářství třeba. Ostatním členům rodiny přiděloval úkoly.

Pro boj i práci v hospodářství byli důležitější muži. Tradičně dominovali i v náboženském životě. Ženy, přestože především na venkově často musely zastat i velmi těžkou práci, měly ve společnosti podřízenou úlohu. Jisté vážnosti se s rozvojem rytířské kultury začaly těšit urozené paní. Ve 12.–13. století se rozšířilo uctívání Panny Marie, Ježíšovy matky, a s ním přece jen stoupla vážnost žen i v církvi. Všechny vrstvy středověké evropské společnosti spojovala společná **křesťanská víra**. V náboženském pojetí tvořili všichni křesťané *údy jednoho těla* – církve. Toto tělo však mělo dvě hlavy – papeže a císaře. Ti spolu jen zřídka vycházeli ve shodě. Navíc nesmíme zapomenout, že křesťanská Evropa měla ještě druhého císaře v Byzanci. Od roku 1054, kdy došlo k rozkolu mezi západní (katolickou) a východní (pravoslavnou) církví, přestali křesťané ve východní Evropě uznávat nadřazenost papeže.

Vedle tří základních vrstev středověké společnosti se od 11. století začala vytvářet vrstva nová – **měšťanstvo**. Majetek měšťanů rychle vzrůstal a spolu s tím i jejich váha ve společnosti. V období pozdního středověku (14.–15. století) bylo už měšťanstvo v řadě zemí hospodářsky zdatnější než urozená feudální šlechta.

